

Suomen sormenpäillä

Matka Käsivarren erämaa-alueelle 19.-26.8.2001

Suomen käsivarsi kurkottaa kohti Norjan Lyngeniä. Käsivarren äärimmäisessä kolkassa, peukalon päässä, sijaitsee Suomen mantereen läntisin kohta ja kolmen Pohjoismaan rajapyykki. Suomen korkeimmat alueet sijaitsevat sormien päillä ja sinne me lähdimme elokuun lopussa.

Matkalla kohti Kilpisjärveä soitin bussista taksinkuljettajalle ja sovin kyydistä Didnulle. Matkailuhotellin pihalla on tuskin seissyt niin innokkaita miehiä kuin minä ja kaverini. Vaimot on jätetty hoitamaan kolmilapsisia perheitä ja nyt on aika elää entistä elämää! Reput takapaksiin ja vartin ajomatka kohti Norjaa alkoi.

Juttelimme siinä niitä ja näitä ja kuski kysyi:

“Tulitteko te bussilla? Meistä lappilaisista on epäilemättä, että etelän asukkaat voivat ostaa halpoja lentomatkoja, mutta me emme.”

Olin toki tarkistanut lentojen, junien ja bussien aikataulut ja tehnyt hintavertailun. Pelkkä lento Hettaan maksaa enemmän kuin junan ja bussin yhdistelmä, joten kyselin hieman lisätietoja.

“Finnairilla on pysyvä tarjous nimeltään Lumi-Lomat ja edestakainen matka Enontekiöön maksaa 750 mk. Kunta kustantaa osan taksimatkasta ja edestakainen matka Hetan ja Kilpisjärven välillä maksaa 250 mk. Maksaako juna ja bussi yhteensä enemmän kuin 1000 mk?”

“MAKSAA!”

Yli-innostuksen terävin kärki oli näin leikattu. Kahdenkymmenen tunnin matkustaminen oli jossakin määrin kiinnostava, mutta tiettyä ruumiinosaa puuduttava kokemus.

Minä hankin matkaliput ja kaveri hankki ruuat. Kaverin lempinimi on “Flash” pääasiassa sukunimen takia. Hänellä on myös tapana tehdä uusia reittejä flashinä. Vakiintuneiden polkujen tai kartta- ja maastotarkastelun perusteella lupaavimpien reittien sijaan hän löytää ja mieltyy “todella mahtaviin” ja “ehdottomasti parempiin” reitteihin, jotka hän saman tien myös kulkee. Tämä johtaa tavallisesti siihen, että me muut yritämme päätellä missä hän kulloinkin on ja missä meidän tulisi pysähtyä odottamaan. Lähes poikkeuksetta tämä uusi reitti on hankala kiertotie.

Yli-innostuneena lähdimme kävelemään Didnujaurin vartta ylöspäin. Tämä on hieno lähtö verrattuna siihen (toki lyhyeen) pusikkotallusteluun, joka alkaa Kilpismarketin kulmalta. Astuimme padolle pikaisesti, mutta palasimme polulle ja jatkoimme matkaa. Jonkin ajan kuluttua olimme jo puhuneet tärkeimmät asiat ja silmäilimme ympärillemme. Tässä kohdassa ei pitänyt olla suota ja lampia. Reissun ensimmäinen kiertotie oli löydetty, sillä olimme seuranneet jotain karttaan merkitsemätöntä pientä ojaa ja päässeet noin kilometrin päähän oikeasta polusta. Mutta oikeastaan tämä oli löytöretki, sillä löysimme jonkun Norjan armeijan

vanhan talvileiripaikan, jossa oli kasa ruostuneita kamiinoita. Suomessa on paremmat telttakamiinat.

Oikaistuamme takaisin oikealle polulle pidimme tarkasti silmällä vastarantaa oikean notkelman ja kahlauspaikan löytämiseksi. Pian saavuimme kohtaan, jossa kartan mukaan on kahlaamo ja polku näkyi vastarannalla. Siitä kohtaan ei kyllä totisesti pääse kahlaamalla ylitse. Varmistimme vielä sijaintimme Benefon Esc! -navigaattorilla, johon olin kotona ladannut kahlaamoiden, tupien ja suuntapisteiden koordinaatteja. Kolmensadan metrin kävely ylävirralle johti kahlaamolle ja siitä pääsi ylittämään joen, joka oli jakaantunut kolmeen pienempään uomaan.

Vielä tunnin kävely kohti satulaa ja tunsimme olevamme korkeilla ylämailla. Aurinko oli jo matalalla, värit olivat tummat ja syvät, pieni tuuli tuntui viileältä ja nälkä alkoi painaa. Käveltyämme jonkin matkaa Didnujaurin etelärantaa saavuimme kohtaan, johon laskimme reput välittömästi. Kauniin tunturimaiseman keskellä oli eräs maailman kauneimmista leiripaikoista. Kirkasvetisen järven rannalla oli soraranta ja sen vieressä iso, tasainen nurmikenttä. Oli turha neuvotella. Laavu pystyyn, maavaatteet ja makuualustat alle ja ruuan laittoon.

“Listasi mukaan syömme nyt nuudelikeitot, heitätkö pussit tänne?“, pyysin kaveria. Tämä vastasi: “Tässä pussissa lukee, että siitä tulee kaksi annosta, joten niitä on vain yksi per päivä.“ Totta totisesti. Kaupassa olisi ehkä kannattanut lukea pussin kylkeä enemmänkin. Tämä 1,90 mk arvoinen riisimakaronipakkaus sekoitetaan 2,5 dl vettä ja kun se jaetaan kahteen osaan, riittää siitä molemmille parin lusikallisen verran.

“No, laitetaan mukaan niitä lisukemakaronieja tai -riisiä, joita pyysin ottamaan vähän mukaan“, yritin kehittää ateriaa eteenpäin. Vastaus oli edelleen tyly: “Mä ajattelin, että ne on vaan ylimääräistä, joten en ottanut mukaan.“ Hyvä isä! Jatkoimme siis ateriaa vedellä, lihaliemikuutiolla ja jälkiuunileivällä. Hyvää siitä tuli ja loppujen lopuksi ihan riittävästikin. Kaakkuri lipui peilityynellä vedellä, me nautimme keitosta ja teestä sekä yritimme päätellä, mikä kirkas planeetta loisti itätaivaalla.

Olemme kaverin kanssa liikkuneet vuoristossa yhdessä jo 15 vuoden ajan, sitä ennen eri porukoissa. Kaikenlaista varustetta on tullut hankittua ja täytyy tunnustaa, että viimeisen vuoden aikana on aika moni varusteista tullut tiensä päähän. Mikään ei ole ikuista, teltankin vetoketjut pitäisi uusia, vaikka se on vasta 21 vuotta vanha. Kykkiessäni tämän ihastuttavan tunturijärven rannalla kuulin vaatteiden uumenista terävän äänen “Naks!“. Filan retkeilyhaalareiden muovinen solki paukahti rikki. Tunnin päästä kuului sama ääni ja toinenkin solki hajosi. Tuli hiukkasan vilpoinen olo kun housut alkoivat valua nilkkoihin. Onneksi mukana oli stretchfleece-housut, joten välihousuista tuli nyt vaellushousut ja vaellushousuista tuli hylkytavaraa vaatepussin pohjalle. Korjataan, jos tarvitaan.

Sivumennen sanoen, fleece-housut ovat aivan erinomaiset vaellushousut.

Haittapuolena on ainoastaan taskujen puute, pieneen takataskuun sopi vain karttakopio. Viileämpinä hetkinä tuli pidettyä fleece-puseroa päällä, joten silloin taskujakin oli tarpeeksi.

Aamuurinko nousi laakson itäpäästä ja kello kuuden aikoihin nostimme mekin päätämme. Laavussa on se hyvä puoli, että ei tarvitse avata kuin silmät, niin näkee millainen sää on ulkona. Kaikenlainen touhuaminen on muutenkin mukavampaa kuin teltassa ja sen eteisessä.

“BOOOM BOOOM BOOOM!” kaikui laaksossa ja me tietysti hätkähdimme. Nytkö se alkoi? Kaverilla oli varmaa tietoa luotettavalta taholta, että melko lähellä Ruotsin puolella on ohjuskoeasema, joten sieltä noiden äänien täytyi kuulua. Tämä sama ääni kuului vaimeasti muutamia kertoja vielä myöhempinäkin päivinä. Paluumatkan bussikuski kertoi myöhemmin, kuinka Norjan armeijan harjoitukset olivat häirinneet hänen edellisen illan kävelylenkkiä. Aivan totta, Helligskogenissa on varuskunta, joten sieltä ne häiriköt varmasti löytyvät.

Norjan puolella sijaitsevan Loussujavrin autiotuvan kamiinassa oli vielä lämpimiä hiiliä. Seinäkalerissa luki “Ipe ja Topi“. He olivat yöpyneet tuvassa ja olivat pari tuntia meitä edellä. Tunnin kuluttua olimme Suomen puolella Lossujärven autiotuvalla. Saman järven rannalla on rajavartioston partiotupa, joka on melkoinen hotelli tähän pieneen, vaatimattomaan, mutta kodikkaaseen autiotupaan verrattuna. Näimme jo kauas, kuinka tuvan oviaukossa oli vilskettä.

Tuvalla ei ollut kuin yksi mies. Juttelimme niitä näitä ja hän kertoi olevansa kuvaamassa luontoa ja nyt pitäisi saada filmit nopeasti kehitettyä. Kittilässä olisi yhden tunnin kehityspalvelu. Kuvia hän tarjoaa National Geographicille. Samalla hän kertoi, kuinka on haaveillut 300 m korkean vartiotornin pystyttämistä, oliko sen nyt Ridnitsohkalle vai Kovddoskaisille. Tavoitteena on myös rakentaa viereiseen laaksoon tupa elokuvan tekemistä varten. Filmi kuvattaisiin kauemmaksi tuvasta asennetuilta kiinteiltä jalustoilta. Että semmoiset jutut. Kaverilla oli kuitenkin hyvä paikallistuntemus ja tämä oli hänen viides reissu Käsivarteen kuluvan kesän aikana.

Jatkoimme Lossujärven laskujoen vartta alaspäin ja parin tunnin kävelyn jälkeen pidimme ruokataukoa lammen rannalla. Jos jatkaisi hieman eteenpäin, saapuisimme yksityiselle autiotuvalle Riimmajärven rannalla, jonka joku väitti kuuluneen Yrjö Metsälälle. Me lähdimme kuitenkin nousemaan selänteiden ylitse kohti Haltia. Taakse jäi komea Urtaspahta. Viimeisen tunnin aikana olimme päässeet myös seuraamaan piekanan lentoa. Maisemat olivat sanoin kuvaamattoman hienoja ja tunsimme olevamme kotona.

Nousu sujui mallikkaasti, maasto parani eli vaikeutui koko ajan. Laakson pohjan helppo maasto oli käynyt yksitoikkoiseksi ja nyt suunnistimme harjanteita pitkin, niiden poikki, rинnesoiden välitse, raviineja sivuten. Ihailimme pohjoispuolen lumipälviä ja vihreän sävyistä rakkaa. Tuuli oli vaimea, aurinko porotti ja nestehukka vaani kulkijaa.

Saavuimme Kovddoskaisin länsiharjanteelle. Eteemme avautui uljas tunturimaasto, onkohan itse Haltin massiivi tuolla edessä? Pällistelimme karttaa, otimme suuntia ja arvioimme etäisyyksiä. Kyllä se niin vain oli, että tuo valtava möhkäle meidän oli alkuperäisen maksimireittisuunnitelman mukaan tarkoitus ylittää päivän viimeisellä rykäisyllä. Taisi jäädä tekemättä, matkaa sen juurellekin on tarpeeksi. Haltin huippu ei taida näkyä vielä.

Laskeuduimme puolentoista tunnin ajan kivikkoista rinnettä ja ylitimme joen. Pienellä hakemisella löysimme kohdan, josta pääsi ylitse ilman kahlausta. Ylittäminen edellytti kuitenkin melkoista loikkimista kiveltä toiselle. Vaellussauvat olivat nyt hyödylliset. Olemme tottuneet käyttämään vaellussauvoja vuoristovaelluksilla, sillä niistä on suuri apu paitsi jokien ylityksessä, niin erityisesti pitkissä laskuissa. Haltin lohkaraisessa maastossa niistä ei ollut juurikaan iloa, mutta eipä juuri haittaakaan.

Kotona kaveri oli antanut hyvän vinkin leiripaikasta Vuobmegasvarrin eteläpuolella ja me suunnistimme nyt sitä kohti. Paikka sijaitsi erinomaisesti puron rannalla kahden lammen välissä. Korkeutta oli 760 metriä. Käänsimme laavun avautumaan kaakkoon kohti alempana sijaitsevaa Pihtosjärveä, joka näkyi muutaman kilometrin päässä. Selän takana lännessä oli Norjan raja ja poroaita 2 kilometrin päässä. Tämä seutu on talvella hiihtäjien toivemaastoa.

Päivällisen jälkeen lähdimme iltakävelyllä venyttelemään pohkeita ja etsimään kahlauspaikan valmiiksi aamua varten. Löysimme paikan helposti, mutta samalla löysimme myös 100 m pitkän, ulospäin kallistuvan boulderointiseinän. Korkeutta sillä oli 5 m ja reittejä näytti olevan helposta kolmosesta mahdollomaan seiskaan saakka. Kelpaisiko Thermarest crashpadiksi?

Aamutoimien päätteeksi kokaisimme hieman seinämän reittejä ennen kuin suuntasimme ylämaalle. Rinteen alaosa oli jälleen matalaa rinnesuota, mutta kuiva maa alkoi nopeasti. Nousu sujui rivakasti ja saavuimme parin tunnin nousun päätteeksi suomalaiselle Amphu Labtsalle, joka sijaitsi 340 m lähtöpisteemme yläpuolella. Edessä avautui maan korkeimmat massiivit, Haldistohkkan Suomen puoleinen osuus ja Ridnitsohkka. Tuntureiden ja meidän välissä oli viehättävä laakso, jossa Haltin maja odotti. Kaverilla oli 70-luvun kartta, jossa majan vieressä oli vielä poroaita ja Norjan puoli oli valkoinen. Muutama vaeltaja näytti nousevan Haltin polkua ylöspäin.

Itse suuntasimme suoraan Haltin tuvalle, lasku solasta kesti kivikkoisessa maastossa tunnin verran. Tupa oli tyhjä ja aloitimme keittolounaan valmistamisen heti. Kaveri silmäili samalla vieraskirjaa.

“Hei, täällä on sen saman kaverin kirjoituksia, jonka tapasimme Lossujärven tuvalle.”, kaveri huusi. “Hän on viime kevään kirjoittanut lentävästä bussista, valvontatornista ja Kovddoskaisista. Katso itse, sama käsiala!”

“Joo, niinpä on. Mutta hei, katso tuota seuraavaa nimeä! Me tapasimme tuon hämeenlinnalaisen Eeron Luklassa syyskuussa 1994. Hän oli se kaveri, joka päästi

jonkun juhlimassa olleen meikäläisen lodgeen sisälle, kun ovet olivat jo lukossa. Kuka se muuten oli?“, muistelin hämärästi.

“Se oli minä, mutta puhutaan jostain muusta.“, kaveri tokaisi nolona.

Jätimme reput tuulikaappiin ja latasin fleecepuseron taskuihin juomapullon, naposteltavaa, kartan ja kompassin, GSM/GPS:n ja idealsiteen. Suuntasimme rajavartioston erämaahotellin sivuitse Haltin etelärinteelle. Tuvalle oli näyttänyt siltä, että partiotuvalla oli ollut aurinkokennoja, mutta lähempää ne paljastuivat käymälän kattohuoviksi.

Haltin rinteiden kivet olivat mielenkiintoisia. Vaaleiden kivien seassa oli laajoja kenttiä tummaa kiveä. Se on hauraan näköistä ja ilmasto oli kuluttanut siihen mitä monimuotoisempia piirteitä. Jäkälät muodostivat kiven pintaan taideteoksiaan.

Polun varrella vastaan tuli muutamia retkeilijöitä. Sää oli kirkas ja luvassa oli hyvät näköalat. Ylärinteellä ihmettelimme matalilla paaluilla merkityn polun suuntaa. Eikös tuo korkein kohta ole Norjan puolella ja Suomen puolen korkein kohta on tuolla matalammalla harjanteella? Väärin meni taas. Norjan töppyrät eivät näy kuin vasta rajamerkin seudulta ja korkein näkyvä kohta on myös Suomen korkein kohta.

Nousu “huipulle“ on helppo kävely. Haltin kirja on näköjään siirretty rajamerkin 303B viereen ja sen suojaksi on otettu käytöstä poistettu puhelinlaatikko. Selailimme kirjaa ja kuittasimme numerot 67749 ja 67750 Espoon Retkeilijöille. 1328 m korkeudessa sijaitseva rajamerkki ei ole edes esihuipun korkeimmassa kohdassa. Norjalaiset ovat saaneet rajankäynnissä sekä esihuipun (Halditsohkkan) että päähuipun (Raistuoddarhaldi, 1365 m), joka sijaitsee 2 km päässä pohjoisessa.

Vieressä nouseva Ridnitsohkka 1317 m on siis korkein Suomen huippu ja korkein suomalainen tunturi. Kello oli jo 17 ja laskimme, että 10 km kierto Ridnitsohkkan huippujen kautta tuvalle kestäisi lähemmäs viisi tuntia. Koska olimme lomalla emmekä urheilemassa, lähdimme tuvan suuntaan. Päätimme kävellä polkua purolle saakka, jotta kivikko-osuus jäisi mahdollisimman lyhyeksi.

Saavutimme nopeasti yhden kolmihenkisen porukan, joka oli käynyt rajamerkillä Mimmi-koiran kanssa. Yksi kaksijalkainen kärsi polvivaivasta ja meno oli hidasta, mutta varmaa. Heillä oli vielä edessä 6 km taival Pihtosjärven tuvalle. Onneksi polku oli alamaastossa helppoa.

Hetki sen jälkeen, kun olimme saavuttaneet tuvan, näimme taivaanrannan tuntumassa kolmihenkisen porukan. He pysähtyivät polulle, katselivat reittiä ja suuntasivat sitten tuvalle. Aloitimme välittömästi ruuanlaiton, jotta he pääsevät tekemään lämmintä juotavaa saavuttuaan tuvalle.

Porukka oli syntyperältään pohjalainen ja he saapuivat tänään Lossujärveltä Pitsuksen kautta. Aika matka. Ilta sujui mukavasti rupertellen ja kaksi miestä saapui vielä myöhemmin. Joku tiesi kertoa, että Pitsukselle oli tullut kalamiehiä kopterilla ja se oli maksanut 4000 mk/lento. Toinen kertoi kuulleensa, että Haltin

korkeimmalta kohdalta voi soittaa kännykällä, me emme edes kokeilleet! Poltimme puolikkaan pesällisen keloja ja oli mukava kellahtaa laverille, kun viileä tuuli ei häirinnyt ja makuupussin pystyi pitämään auki alkuyöstä. Laavussa ei myöskään kuule hiirien kodikasta rapinaa - muistimme toki nostaa reput seinälle roikkumaan.

Aamulla heräsimme 5:45 ja seitsemältä olimme jo matkalla etelään. Olimme tehneet ratkaisun, että emme yritä ahnehtia Somasjärven seutuja ja palaamme Kiinan muurille joku toinen kerta. Täytyy myöntää, että oli aika mukavaa kävellä pehmeää polkua edellisten päivien kivikkotaipaleiden jälkeen. Muutamat sadepilvet yrittivät puskea Norjasta Suomeen, mutta ne hajaantuivat selänteen jälkeen nopeasti ja ehtivät ripsotella vain hieman.

Pihtsosjärvellä oli melkoinen leiri. Edellisenä päivä oli huipulla käynyt 27 henkeä, joista minua ja kaveria lukuunottamatta lähes kaikki taisivat yöpyä täällä. Valmistimme autiotuvassa aamupuurot ja siivosimme hieman, kun joku muu oli unohtanut sen tehdä. Tuvassa on aikamoinen tunnelma silloin kun siellä on 12 henkeä.

Maisemat Haltin suuntaan ovat houkuttelevat niille, jotka suuntaavat sitä kohti. Tunturi näkyy pitkälle ja muodostaa selvän tavoitteen vaeltajalle. Etelän suuntaan kuljettaessa maisemista pystyy kuitenkin nauttimaan paremmin. Tällöin ei ole tarkkaa pistettä, jota tuijottaa, vaan saa katsella vapaasti sinne ja tänne.

Pihtsoskönkäällä meidän oli päästävä aivan joen rantaan ja laskeuduimme ilmeisesti normaalireittiä pitkin. Johan oli kostea kanjoni. Putouksen korkeus on 17 m ja sitä reunustaa molemmilla puolilla saman korkuiset kallioseinämät. Seinämät ja jokivarren kivet ovat todella mielenkiintoisen näköisiä. Suunnittelimme siirtävämme joen kalliotunneliin, jotta seinämät voitaisiin ottaa kiipeilykäyttöön. Pakko on kuitenkin myöntää, että jos tämä on Suomen korkein putous, niin eipä ole kummoinen. Muistissa on vielä käynti Niagaralla 13 vuotta sitten ...

Hetkeä myöhemmin saavuimme Vuobmegasvirran varteen. Tämä seutu on vaelluskohteena aivan yhtä mielenkiintoinen kuin mitkä tahansa vuoristoalueet maailmassa. Polku puikkelehtii rinteen ja joen välissä, välillä on lyhyitä rinnenosuuksia ja purojen ylityksiä. Kasvillisuutta on jo jonkin verran ja ruskan aikaan tämä on lähes vaeltajan paratiisia.

Hieman alempana saavumme kalamiehen paratiisiin. Meekonjärven pohjoispuolella on pitkä koskiosuus ja rannoilla runsaasti leiripaikkoja. Joen rannalla ei kuitenkaan ollut kuin kaksi perhokalastajaa. Muut kalastajat varmaan ajattelevat, että kello 14 ei ole parasta syöntiaikaa.

Vaeltajan silmä iskeytyi Meekonpahtaan, jonka juurelta polku kiemurteli. Paljonkohan sillä on korkeutta? Seinämä näyttää ulkonevan, mutta onko se vain näköharhaa? Hyviä kiipeilyreittejä näytti ainakin olevan paljon. Olisimme jääneet

pahdan viereen ruokailemaan, nälkä kun oli, mutta lähes 10 m/s tuuli edellytti hyvän suojan hakemista. Ilma oli kuitenkin erittäin lämmin, varmaan 15 astetta.

Varaustuvan sekä telen ja tullipiirin tupien muodostama pieni kylä oli tyhjä. Paras tuulensuoja löytyi varaustuvan eteläseinältä ja aurinko teki siitä paahteisen. Tein lenkin 400 m päässä olevalle joelle ja tutkin nopeasti sen kahlauskelpoisuutta. Näytti hieman hankalalta. Palasin tuvalle ja aterioimme. Köllötellessämme auringossa pohdimme sellaista mahdollisuutta, että mannekiinikoulun alkeisluokka ilmestyisi edessä olevan harjanteen takaa ja arvuuttelisi, miten puulämmitteisen saunan saisi lämpöiseksi. Ja jos ne eivät osaa saunaa lämmittää, niin tuskin ne osaavat oluttölkkejäkään aukaista! Ja eikös melko pian näkynyt liikettä, mutta aivan väärässä suunnassa. Yksinäinen vaeltaja ohitti meidät länsipuolelta ja hetkeä myöhemmin kaksi kulkijaa itäpuolelta. Oli aika lopettaa päiväunet.

Otimme tavarat pykälään ja suuntasimme joelle. 1,5 km lenkki sillan kautta ei houkutellut. Tähän vuodenaikaan on vesi matalalla ja jokin kahlaamo löytyisi varmasti. Itse asiassa se löytyi hyvin nopeasti. Joessa oli leveyttä melkoisesti ja se on varmasti hankala paikka keväällä ja syysateilla.

Meekonjärven autiotupa osoittautui melkoiseksi karpäpaperiksi. Sen tuntumaan leirytyi noin 24 henkeä. Pohdiskelimme kaverin kanssa sitä, mikä ajaa teltalliset porukat aina tuville. Meidän motiivina oli mm. turvallisuus ja mukavuus, sillä tuvan suojaan on mukava mennä, jos ulkona on myräkkää. Toinen motiivi oli se, että tuvassa on kaasuliesi, joten saimme säästettyä hieman omaa kaasua odotettavissa olevalle tunturitaipaleelle. Kolmantena oli se, että tuvilla tapaa muita ihmisiä. Eräs syy muilla on varmaankin se, että päivämatkat on helppo suunnitella tupien mukaisesti.

Me miehitimme tupaa kolmihenkisen seurueen kanssa, joka vietti lettukestejä. Suomusjärven Pentillä oli ongelmia jalkojensa kanssa. Kieltämättä ne olivat omituisen malliset ja oli helppo uskoa, että hän ei ollut tähän päivään mennessä löytänyt sellaisia vaelluskenkiä, jotka sopivat hänen jalkoihinsa. Pentin kanssa oli muutenkin kiva rupertella, sillä hän oli käynyt alueella useita kertoja ja kierrellyt huippuja ja järviä. Hänellä oli kasvioppi perusteellisesti hallussa ja opetti muun muassa vanhan saamelaisten herkun Väinönputken saloja.

Luin illalla vieraskirjasta Profeetan kirjoituksia. Hän oli viettänyt tuvalle viime keväänä viikon verran. Tällöin oli pahin sohjokeli ja vieraskirjaan kertyi 64 sivua levotonta tekstiä. Luonnon rauhassa mies on kuitenkin paremmin kotonaan kuin ihmisten keskuudessa.

Olimme seuraavana aamuna taas liikkeellä kello 7. Nousimme polkua pitkin etelään jonkin verran ja jätimme reput maastopainanteeseen. Siitä suunta kohti Saivaaran länsiharjannetta! Pakko käydä huipulla.

Länsiharjanteen nousu oli helppo kävely ja pian pääsimme näkemään Jogasjärven ja Porojärven upean maiseman. Sen vertaisia ei Suomessa ole useita. Lännessä

näkyivät kaukaiset tunturit ja Meekonvaara. Meekonpahta uhmasi painovoimaa ja loi jännitettä Meekojärven maastoon. Pohjoisessa oli Annjalonjin komea pahta ja sen edessä Skadjajärven saaristomaisema. Idässä Porojärvi ja etelässä laaja tunturimaasto. Vietimme Saivaaralla tunnin verran.

Saivaaran huipulla on muistolaatta, joka on rakennettu vuonna 1980 presidentti Kekkonen 80-vuotispäivän kunniaksi. Laatan mukaan Kekkonen hiihteli alueella vuodesta 1968 lähtien, joten me olimme liikkeellä noin puolta nuorempina. Joku oli ehdottanut 8000 askeleen kiviportaita vaaran huipulle ja toinen oli ehdottanut Kekkonen profiilin rakentamista vuoren kylkeen amerikkalaisen esikuvansa mukaisesti. Onneksi nämä molemmat hankkeet kariutuivat ja päiväsankari sai vain laatan. Pari päivää ennen meidän yöpymistä Meekojärven tuvalla joku oli kirjoittanut vieraskirjaan löytäneensä vaaran juurelta muistomerkkiin kuuluneen kaivonrenkaan. Minä en laattaa katsoessani huomannut siitä puuttuvan mitään.

Laskeuduimme hieman itäharjannetta ja lähdimme kiertämään eteläpuolen kalliioseinämää. Hieno kalliokiipeilypaikka, reittejä olisi tarjolla vaikka kuinka paljon. Viereisen lammen rantaan saisi hyvän leiripaikan, josta käsin vaaran rinteillä voisi viettää vaikka viikon.

Noudimme reput kätkestä ja jatkoimme hieman Kalottireittiä etelään. Laskeuduimme harjannetta pitkin Kahperusjokilaaksoon purohaarojen yhtymäkohdan tienoille. Pääpuro oli kuitenkin niin vuolas, että sen ylittäminen oli tehtävä kahlaamalla.

Pidimme lounastaukoa lohkareen kupeessa. Lohkareessa oli jänniä koloja ja muistelimme täällä olevan myös seitakiviä, joihin on hakattu koloja uhreja varten. Tämän lohkareen kolot olivat kuitenkin virtaavan veden tekeleitä. Koska emme olleet vielä tarvinneet itikoiden karkottamiseen varattuja intialaisia suitsukkeita, loimme lounashetken eksoottista sävyä myskintuoksulla. Erinomainen taukopaikka. Reissun toistaiseksi ainoa takaisku todettiin: kattilan kansi oli jäänyt Meekon tuvalle.

Jatkoimme Sietinjärven länsipuolta pitkin ja järven eteläpäässä oli laajat rинnesuot. Kartan perusteella sitä ei osannut arvata. Tai ehkä repussa olevassa värikartassa olisi saattanut joku sävy ollakin, mutta mustavalkokopion mukaan maaston olisi pitänyt olla paljon kuivempaa. Osuimme kuitenkin aina silloin tällöin jollekin pikkupolulle ja matka taittui. Otimme suunnan kohti Kutturankuraa.

Edessä näkyi puolen kilometrin päässä porotokka ja nelihenkinen seurue. He olivat reissun ainoat ihmiset, jotka kohtasimme pääpolkujen tai tupien ulkopuolella. Suunnistin kohti seuruetta, sillä arvelin heidän tulevan polkua pitkin. Aivan oikein. Yhdyimme polun 100 metriä ennen kuin pääsimme keskustelemaan.

Porukassa oli kaksi naista ja kaksi miestä, kaikki alle kaksikymppisiä, mutta tervehenkisen oloisia. Kerroimme tulevamme Saivaaralta.

“Näittekö ne etelän puolella sijaitsevat alttarikivet?“, ryhmän suulain kysyi. Eipä oltu huomattu, sillä katselimme koko ajan ylöspäin! Totta puhuakseni olin kyllä nähnyt muutamia isoja lohkaraita ja niistä varmaan oli kyse. “Pääsittekö näkemään maahisia?“, he tiedustelivat ja osoittivat kartasta maahisten asuinalueeksi juuri sen kumpumoreenikentän, johon olimme piilottaneet reppumme ja jonka halki olimme kävelleet kahteen otteeseen. No nyt selvisi sen kattilankannen kohtalo! Toisaalta, he valittelivat sitä etteivät olleet vielä päässeet näkemään tällä reissulla poroja. Minä tietysti osoitin sillä hetkellä 50 m päässä jolkottelevaa 8 poron tokkaa ja näin alettiin olla sujut havaintojen suhteen.

Olimme valinneet Kutturankurun Salmikurun sijaan, koska ajattelimme reitin olevan vähemmän lohkaraita. Toinen syy oli päästä näkemään vähän paremmin maisemia. Kutturakurun satula olikin aivan loistava taukopaikka. Vieressä loris kirkasvetinen puro, maasto oli mukavan pehmeää nummea ja maisemat kivat. Kaveri pohti kutturankurun merkitystä, tarkoitettiinko sillä poroja vai varpuja?

Laskeutuminen kurusta oli odotettua helpompaa. Jolkottelimme kohti länttä ja polku meni kivasti lampien välistä. Maastossa alkoi olla myös tunturikoivua. Vieressä kohosi upeita pahtoja ja kolme kalastajaa narrasi lammilla ja koskissa.

Kävelimme Terbmisjärven itäpäähän, jossa oli hienoja leiripaikkoja. Matkaa koskelle oli sen verran, ettei pauhu häirinnyt. Voimat olivat lopussa ja aterian tuli viime hetkellä.

Ilta-aterian päätteeksi intouduimme kokeilemaan kännykkäkenttää maastoantennilla. Yksi tolppa löytyi siellä täällä ja kun nosti käden 2,5 m korkeuteen, oli jo 2 tolppaa. Laitoimme siitä tekstarit kotiväelle ja lupasimme soittaa seuraavana päivänä. Terbmisvaaran pahta kääntää jotenkin Saanan maston säteet tänne vinkkelin taakse.

Illan hämärtyessä kuulimme järven vastarannalta ihmeellistä eläimen huutoa. Kävimme läpi luettelon mahdollisista nisäkkäistä ja päädyimme naaliin. Kaverilla oli kokemusta naaleista Huippuvuoren reissulta, jossa naali oli syönyt hänen jalassa olevaa kumisaapasta. Varastoin lihasäilykkeen sisältävän roskapussin 10 metrin päähän laavusta ja laitoimme silmät kiinni.

Yöllä oli reilu kaste. Olimme taas ylhäällä ennen kello kuutta ja nopean aamupalan jälkeen lähdimme aamupuuron tekoon Terbmisjärven tuvalle. Kaksi kalamiestä ja yksi kalanainen olivat juuri lähdössä. Kyllä turkulaisia riittää näillä seuduilla! He vahvistivat öisen huudon kaakkurin ääneksi. Porukka oli ollut lammilla kalastamassa ja olivat yöllä ohittaneet leiripaikkamme kävellessään tuvalle.

Porukalla oli pieni ongelma, johon me pystyimme tarjoamaan ratkaisun. He olivat saaneet omaa tarvetta enemmän harreja ja kevensimme heidän taakkaansa kolmella komealla kalalla. Aamupuuron ja mustikkakeiton lisäksi söimme myös harrifilettä.

Päivä oli paahteinen, aurinko helotti ja ilma oli 17 asteinen. Vietimme tuvalla useita tunteja kaikessa rauhassa, kävin jopa pesulla. Puhdistimme käymälän takana olevan jätevesikaivon ulkomaisista jätteistä. Muukalaiset eivät olleet löytäneet puuvajan takana sijaitsevaa jättesäilöä. Profeetta ei ollut kirjoittanut tämän tuvan vieraskirjaan.

Matka jatkui kohti Saanaa, joka hallitsi taivaanrannassa. Maasto oli upeaa, mutta rinteeseen aiheuttivat pientä hyppelyä. Linjasimme reittimme melko korkealle rinteeseen. Laakson pohjalla näkyivät moottorikelkkauran ruksitolpat.

Kaverin vaelluskengät kastuivat jostain syystä helpommin kuin omani. Todennäköisesti kalvo on puhki. Hän otti omaan tuttuun tyyliinsä suunnan kohti seläniteitä ja teki omia kiemuroita. Korjasin omaa, helpompaa reittiäni aina sen verran, että pääsin jonkinlaiseen näköyhteyteen.

Sivuutimme Norjan rajan Muurivaaran eteläpuolelta ja teputimme Saanajärvelle. Ihanteellinen leiripaikka löytyi järven itäpäästä noin 50 metriä lammen yläpuolelta. Maisemat olivat jälleen kerran upeat ja kiittelimme sitä, että olimme valinneet laavun majoitteeksi. Ainoa huono puoli oli siinä, että kun käytimme jalkopäässä kosteussuojana makuupussin suojapussia, kostui pussi jonkin verran sisältä päin.

Yhteydenotto kotiväkeen edellytti vielä 50 metrin nousua, sillä vaikka olimme aivan Saanan vieressä, olimme silti vuoren juurella kännykkäkentän katveessa.

Aamu valkeni poikkeuksellisesti pilvisenä. Keitellessämme toista kierrosta aamuteetä kaasu loppui. Hyvä ajoitus. Pikakahvia ja teepusseja jäi vielä jonkin verran. Silmäilimme muitakin ylimääräiseksi jääneitä ruokia: voimariiniä noin 100 g, saman verran sokeria, muutama keksi, kolme kuppikuumaa. Hyvin oli suunniteltu ja syöty.

Kävelimme Saanajärven päivätuvan kautta koti Saanan pohjoispuoleista satulaa ja jätimme reput latumerkin juurelle. Nousimme helppoa polkua kohti huippua ja pilvet tulivat vastaan 900 m korkeudessa. Matkalla oli jännittäviä miehistö- tai varustesuojien jäännöksiä 60 vuoden takaa. Huipulta ei sitten näkynytäkään mitään. Kirja oli veden kastelema ja käyttökelvoton. Polulla näkyi kaksi yksinäistä kävelijää.

Laskeuduimme merkittyä polkua pitkin noin 100 m ja otimme gps:llä suunnan kohti satulaa. Hyvin meni.

Saavuimme Kilpishallille minuutin yli 11, mutta kauppa olikin auennut jo kello 10. Hankimme tuliaisit, menimme hotellille suihkuun ja jätimme jäähyväiset tälle loistavalle, kotimaiselle retkimaisemalle. Vielä palataan, Kiinan muurikin jäi näkemättä.

Paluumatkalla tapasimme vielä Pentin junan ravintolavaunussa. Hän kertoi

tavanneensa Kilpisjärvellä miehen, joka oli ajanut sinne Kevolta. Kevon reitti oli suljettu runsaan veden takia, joka teki kahlauspaikoista vaarallisia.

Taustatietoja

Luonnonympäristöstä

Käsivarren peukalon ja sormien päät ovat kaledonisen vuorijonopoimutuksen piinaamaa aluetta. Ainutlaatuista siinä on geologinen ikä, 600–400 Ma. Suuri osa Suomen muusta kallioperästä on vanhaa muuntunutta vuorijonon pohjaa, joka kukoistuksensa kautena on yltänyt yli 5 km korkuiseksi. Parin miljardin vuoden kulutus on kuitenkin tasannut maamme lättänäksi. Köli-vuoriston kaksi poimutusvaihetta, Finnmark- ja Skandi-vaiheet, työnsivät meren pohjaan kerrostuneita sedimenttikivilaattoja vanhan suomalaisen kallion päälle.

Arkeisen pohjagneissin (ikä noin 2,5 Ga) ja nuorempien laattojen raja näkyy hienosti Kaledonisessa törmässä esimerkiksi Meekon alueella (karttalehti 1842 04). Pohjagneissistä suurin osa on graniittigneissejä, mm. granodioriittia. Sen päälle on kerrostunut prekambrikauden lopussa ja kambrikauden alussa 600–400 Ma sitten soraa, hiekkaa, savea ja kalkkia, jotka ovat kovettuneet ja ovat nykyään Dividal-ryhmän konglomeraattia, saviliusketta, -kiveä ja hiekkakiveä. Näitä kivilajeja on alunperin ollut varmaan melko laajalla alueella, mutta ovat kuluneet pois. Kaledonisessa törmässä ne näkyvät, sillä yläpuoliset laatat ovat suojanneet näitä pehmeämpiä kerrostumia. Esimerkiksi Saivaaran jyrkänteet ovat savikiveä ja -liusketta (shale & slate), joiden päällä on kulutusta paremmin kestänyttä kvartsiittia. Ympäriältä nämä kerrokset ovat jauhautuneet pois.

Kun Atlantia edeltänyt Iapetusmeri sulkeutui noin 400 Ma sitten, työntyivät sedimenttien päälle lännestä uusia laattoja. Tämä tapahtui Köli-vuoriston muodostumisen Finnmark-vaiheessa. Näitä laattoja oli kolme, alhaalta lukien Jerta-, Nalganas- ja Nabar-laatat. Köli-vuoriston muodostumisen pää- eli Skandi-vaiheessa näiden päälle työntyivät vielä yksi laatta, Vaddas-laatta, jota Suomessa sijaitsee vain pienellä alueella Haltin seudulla. Satojen miljoonien vuosien kulutus tyypisti Köli-vuoristoa nykyistäkin matalammaksi. Kun Pohjois-Atlanti repesi noin 60 Ma sitten, meren itärannikko nousi kilometrin verran ja eroosio viimeisteli tästä seudusta vuoriston näköisen.

Dividal-ryhmän kivien ja päällä olevan Jerta-laatan rajapintaa ei maastossa huomaa. Jerta-laatasta on kvartsiitteja, saviliuskeita ja dolomiittia. Toskaljärven seudulla dolomiittia on runsaasti ja siellä on myös 100 m pituinen maanalainen joki karstionkalossa.

Jerta-laatan päällä on liuskeisesta arkoosikvartsiitista muodostunut Nalganas-laatta.

Nabar-laatta on pinnassa Urttasvaaran ja Kovddoskaisin seudulla ja se onkin monimutkainen kvartsiittien, gneissien, graniittien ym. kerroskasoituksia. Alueen pohjoispuolella, Haltin ja Ridnitšohkan alueella, on Vaddas-laatta. Sen kivilajit ovat magnesiumipitoisia syväkivilajeja ja ne erottuvat selvästi ruskean

rapautumispinnan takia.

Ikuisen lumen raja on seudulla 1350-1400 metrissä, joten Halti jää vähän tämän rajan alle. Ihmisiä ei seudulla juurikaan asusta. Koko Enontekiön kunnassa on 2500 asukasta, eli 0,3 asukasta neliökilometrillä.

Tunturit ovat pohjois- ja länsipuoliltaan pyöreämpiä ja pahdat ovat tyypillisesti etelä- ja itäpuolilla. Tämä johtunee sekä vuorijonopoimutuksesta että mannerjään kulutuksesta.

Antero Rautio listaa alueelta seuraavat 20 tunturin huippua:

Halti, Halditsohkka	1328 m
Halti, Ridnitsohkka	1317 m
Kovddoskaissi	1242 m
Halti, Ruvdnaoivi	1239 m
Halti, Kiedditsohkka	1205 m
Loassonibba	1190 m
Urtasvaara	1165 m
Kieddoaivi	1145 m
Kahperusvaarat, etelähuippu	1143 m
Marfevarri	1105 m
Tuolljehuhput	1080 m
Pithsosnjunni	1080 m
Urtaspahta, etelähuippu	1075 m
Kuonjarvarri	1070 m
Koddevarri	1065 m
Altovaara	1062 m
Saana	1029 m
Jollanoaivi	1029 m
Toskalharji	1026 m
Tierbmesvarri	1024 m
Meekonvaara	1020 m
Jeärnoaivi	1020 m

Haltista 2,5 km lounaaseen sijaitseva nimetön 1280 m huippu puuttuu luettelosta.

Nuoret, viimeisen jääkauden sulamisvaiheen merkit näkyvät maastossa harjuina ja moreenimuodostumina. Harjaantuneempi silmä erottaa myös sandureita, kammeja, raviineja ja muita kerrostumis- ja kulutusmerkkejä.

Mielenkiintoista lukemista:

- Hirvas, Lintinen, Kosloff (2000). An extensive permanent snowfield and the possible occurrence of permafrost in till in the Ridnitsohkka area, Finnish Lapland. Bulletin of the Geological Society of Finland 72, Parts 1-2, ss. 47-56.
- Kajala, Loikkanen et al. (2000). Käsivarren erämaa-alueen luonto ja käyttö. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A/123.
- Lehtovaara (1995). Kilpisjärven ja Haltin kartta-alueiden kallioperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000, lehdet 1823 ja 1842.

Rajaseutu

Tanska-Norja ja Ruotsi sopivat vuonna 1751 valtioiden välisen rajan noudattavan

Kölin tuntureita Haltille saakka. Haltin itäpuolella raja oli vedenjakajalla ja Tenohoella. 1809 muodostettiin Ruotsin ja Suomen välinen raja Kolddajavren, Kilpisjärven, Kōnkämäenon, Muonionjoen ja Tornionjoen linjalle. Kolmen valtakunnan rajamerkkiä varten rakennettiin 1896 keinosaaari heittelemällä kiviä matalaan rantaveteen ja nykyinen rajamerkki rakennettiin 1926.

Vuoteen 2000 saakka Ruotsin ja Norjan vastaisen rajan sai ylittää vapaasti muutamissa kohdissa, mikäli vaeltajalla ei ollut mukanaan tullattavaa, mutta mukana oli henkilöllisyystodistus. Nämä olivat:

- Kolmen valtakunnan pyykin (rm 294) alue
- Kilpisjärvi-Skibotn valtatie käytävä
- Muurivaaran länsi- ja pohjoispuolella eli Saarijärven mutkan alueella
- Lossujärven länsipuolella (rm 301)
- Haltin ja Somasjärven välisellä alueella

Schengenin sopimus tuli voimaan vuonna 2001 ja liikkuminen Norjan ja Ruotsin rajan yli on vapaata (vai miten se nyt menikään).

Alueen matkailuhistoria ja palvelut

Tie Palojoensuusta Kilpisjärvelle ja edelleen Skibotniin valmistui 1941 saksalaisen asiantuntija-avun turvin. Tien kunto oli melko heikko 1944-45 tapahtumien jälkeen, mutta 1946 se oli jälleen myös siviilien käytettävissä.

Kilpisjärven kylän kautta on tehty kauppamatkoja Tornioista Jäämerelle jo 1500-luvulta lähtien. 1900-luvun alussa valtio korvasi aikaisemmin paikalla olleen autiotuvan uudella majatalolla, Siilastuvalla. Tupa sijaitsee kylän pohjoisosassa kuten myös retkeilykeskus (1937, rakennettiin uudestaan 1946, laajennukset 1959, 1962, 1991), leirintäalue ja huoltoasema. Eteläosassa sijaitsevat matkailuhotelli (1953, laajennus 1962), kauppa, mökkikylä ja kahvila. Suomen Matkailuliiton taloudelliset vaikeudet 1990- ja 2000-luvuilla ovat vaikuttaneet keskusten toimintaan.

Matkustaminen alueelle

"Älä tee niin kuin minä vaan niin kuin minä opetan." Muutamaa poikkeusta lukuunottamatta olemme matkustaneet Lappiin aina yöjunalla ja bussilla. Lentojen tarjoushinnat saattavat kuitenkin olla edullisempia. Pääkaupunkiseudulta tai muiden suurten lentoasemien tuntumasta matkansa aloittavat säästävät näin sekä aikaa että rahaa.

Rovaniemelle on useita junayhteyksiä päivässä. Me käytimme hyväksemme Lomapassi-tarjousta ja edestakainen matka Helsingistä maksoi 550 mk. Makuupaikka maksaa 120 mk. Juna lähti Helsingistä 19:40 ja oli perillä Rovaniemellä 7:49.

Kolmena päivänä viikossa liikennöidään junalla myös Kolariin, josta pääsee bussille Kilpisjärvelle. Se on perillä noin kaksi tuntia ennen Rovaniemen bussia. Käytettävissä on lisäksi autojuna, johon voi lastata tai purkaa Helsingissä,

Tampereella, Turussa, Oulussa, Rovaniemellä ja Kemijärvellä.

Rovaniemeltä klo 8 lähtenyt Gold Line -bussi oli Kilpisjärvellä 15:40. Edestakainen matka maksoi 518 mk. Paluumatkalle otimme myös paikkalipun, sillä palasimme sunnuntaina. Riskinä oli, että bussi on täynnä retkeilijöitä ja koululaisia. Retkeilijöitä ei bussissa ollut muita, mutta koululaisia oli täysi lasti. Kesäkaudella Eskelisen bussi ajaa Skibotniin saakka. Talvella Kilpisjärvelle voi päästä Helsingistä bussilla, matka kestää 16 h.

Lentoyhtiön Lumihinta-tarjous olisi kuulemma ollut voimassa myös kesällä. Edestakainen matka Enontekiön lentoasemalle Hettaan olisi maksanut noin 750 mk. Lentoasemalta liikennöidään Kilpisjärvelle pikkubussilla (170 km) ja edestakainen matka maksaa vain 250 mk, koska Enontekiön kunta tukee matkailijoiden kuljetusmaksuja. Kun aamulla nousee lentokoneeseen Vantaalla, on iltapäivällä retkikohteessa. Kovin suurta kuormaa ei lentokoneeseen voi ottaa.

Kilpisjärvelle pääsee tietysti myös henkilöautolla. Tämä on erinomainen vaihtoehto silloin kun haluaa lähteä jostain eksoottisemmasta kohdasta, esimerkiksi Norjan puolelta. Kilpisjärveltä voi myös ottaa taksin Norjaan. Matkailuhotellilta on Didnujaurin kohdalle 20 kilometrin matka ja se kestää 15 minuuttia. Matkan hinta on 149 mk kahdelta hengeltä ja rinkkojen kuljetuksesta täytyy maksaa vielä 10 mk. Auton voi jättää Kilpisjärvellä esimerkiksi kunnan pysäköintialueelle, joka sijaitsee Kalottireitin varressa.

Siirtyminen maastoon, reittivaihtoehdot, kahlaamot

Kalottireitti kulkee Käsivarren halki, peukalon kärjestä kämmenselän poikki pikkurillille. Se avattiin 2.9.1993, pituutta on lähes 800 km ja 9 rajan ylitystä. Suomen osuuden pituus on 70 km. Etelässä reitti alkaa Kvikkjokkista (Ruotsi) ja Sulitjelmasta (Norja). Pohjoisessa reitti päättyy Kautokeinoon. Reitin varrella on nelisen kymmentä majoituspaikkaa. Se on merkitty matalilla, alle puolen metrin tolilla, jotka jäävät talvella lumen alle. Kevättalvella on alueella kuitenkin hyvät kelkkaurat ja reitti on selvä.

Suomen osuuden länsipää on Kolmen valtakunnan rajapyykillä. Sieltä polku kulkee 11 km verran halki Mallan luonnonpuiston. Alue on rauhoitettu jo 1916. Puisto on oikein nätti paikka, putouskin on hieno. Rajamerkin lähellä on 6 hengen autiotupa (Kuohkimajärvi).

Luonnonpuistosta polku tulee valtatielle ja retkeilykeskukseen. Sieltä merkitty polku jatkaa Saanan ja Tsahkaljärven eteläpuolitse sillalle, jossa se yhtyy Kilpishallilta ja hotellilta tulevaan merkittyyn polkuun. Saanalle pääsee tunturin länsipuolelta lähtevää erittäin vahvaa ja hyvin merkittyä polkua pitkin. Myös pohjoispuolelta on selkeä reitti, mutta heikolla näkyvyydellä sitä ei kannata käyttää. Nousu laelle kestää reippaalta kulkijalta noin 50 minuuttia. Suuri osa pahaista on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla ja kasvit ovat rauhoitettuja jo lajin perusteella.

Tsahkaljärveltä Kalottireitti jatkuu pohjoiseen kohti Saarijärven suosittuja tupia (autiotupa 10 hengelle). Seuraava tupa on Kuonjarjohka, johon avattiin vuonna 2000 iso 10 hengen tupa. Seuraava tavoite on Meekonjärvi (autiotupa 6 hengelle).

Kilpisjärveltä voi kävellä Meekonjärvelle yhdessä päivässä, mikäli on kiirettä. Meekonjärven autiotupa sijaitsee sillan pohjoispuolella joen itärannalla. Loppukesästä joen voi ylittää helposti kahlaamalla, joten ei tarvitse palata ylemmäs ja takaisin päin.

Jos on edelleen kiire, voi Meekonjärveltä käydä yhdessä pitkässä päivässä Haltilla päivävarusteiden kanssa. Suositeltavaa on kuitenkin ottaa rauhallisesti, nauttia lomasta ja käpytellä Pitsusjärven tuvan seudulle (autiotupa 12 hengelle). Siellä voi viettää iltaa muiden retkeilijöiden kanssa. Matkalla sivuutetaan Pihtoskordsi, jossa on 17 m putouskorkeus.

Kalottireitti jatkuu Pitsusjärveltä koilliseen Kobmajoen tuvalle ja Somasjärvelle. Pitsusjärveltä alkaa merkitty reitti myös Haltin rajamerkille 303B ja kirjalle. Tolpat ovat saman korkuisia kuin Kalottireitillä, mutta eri värisiä ja Kalottireitin tunnus puuttuu. Keveillä päivävarusteilla edestakainen matka rajamerkille ja takaisin onnistuu helposti päivässä. Haltin juurella on Haltin autiotupa (5 hlö) rajavartiolaitoksen partiotuvan länsipuolella. Partiotuvasta ollaan tekemässä autiotupaa kesäkaudesta 2002 alkaen.

Omia reittejä kannattaa kulkea, sillä Kalottireitti on linjattu heikoimman kulkijan mukaan. Kun suunnistaa tunturiselänteille, kuruihin ja korkealla sijaitseville lammille, saa retkeilystä enemmän irti. Autiotuvilla tapaa kuitenkin muitakin kulkijoita ja sosiaalisuus on tärkeä osa onnistunutta retkeä.

Kun olet matkannut fossiilisten polttoaineiden turvin näinkin pitkälle, voit ottaa hyvän loppukirin ekologisen taseen epätasapainotuksessa ja siirtyä maastoon ilmaitse. Onneksi lentokone- ja helikopterikuljetukset ovat sen verran kalliita, että tavallinen tyhjätasku ei huvikseen ajaile niillä syrjäisille järville. Helikopterilentoja järjestää Helijet Oy, meno esim. Somasjärvelle maksaa noin 2500 mk. Lentoja vesitasolla järjestää Polarlento Oy, meno esim. Somasjärvelle maksaa noin 1400 mk. Kopterin ja lentsikan kuljetuskapasiteeteissa on eroa.

Ajankohta, matka-aika, kävelynopeus

Sopiva hiihtoaika on maaliskuusta toukokuun puoliväliin tai loppuun. Paras kausi on ehkä huhtikuun puolivälin ja toukokuun ensimmäisen viikon välillä.

Hiihtelemään pääsee jo joulukuussa, mutta silloin on hieman hämärää ja hanki ei välttämättä kannu. Tammi-helmikuussa on hankikantaa, mutta olosuhteet ovat ankarat.

Kesäkuun alku on melko kosteaa, mutta juhannuksen aikaan on jo kuivempaa ja heinäkuun alussa alkaa paras kävelykeli. Siinä vaiheessa tulee rakkä. Elokuun puolivälissä on jo viileämpiä öitä, rakkää vähemmän, koululaiset ovat kouluissa, aikuiset töissä ja maastossa on ihanteelliset olot. Syyskuun alkupuolella alkaa ruska-aika, jota kestää pari-kolme viikkoa. Lokakuussa alkaa hiljainen kausi.

Tuvat ja palvelut, matkapuhelinpalvelut

Alueelle rakennettiin vuosina 1966-70 yli 10 auto- ja varaustupaa. Haltia on vuodelta 1961. Nykyään tupia on 18 kpl.

Kun saavuin Kilpisjärvelle ensimmäisen kerran vuonna 1980, oli siellä edellisenä vuonna avattu uusi ja valtavan kokoinen Kilpishalli. Liha-altaat olivat aivan valtavat, varsinkin syksyn 2001 tilanteeseen verrattuna, kun hullun lehmän taudin takia oli lihan vientikielto Suomesta Norjaan.

Tietojen hankinta, kartat

Karttakeskuksen julkaisema topografi- ja ulkoilukartta *Käsivarsi* 1:100 000 on mainio kartta. Kilpisjärven alueesta on myös ulkoilukartta *Kilpisjärvi* 1:50 000. Geologian tutkimuskeskus on julkaissut 1994 kaksi 1:100 000 karttalehteä alueelta: 1823 *Kilpisjärvi* ja 1842 *Halti*. Karttalehdillä on yhteinen selitysvihko. *Kilpisjärven opas* on Antero Raution kirjoittama nimensä mukainen kirja. Tuorein näkemäni painos on vuodelta 1994. Kajalan ja Loikkasen julkaisu *Käsivarren erämaa-alueen luonto ja käyttö* on paras yksittäinen luonnontiedon lähde.

Käyttörajoituksista

Erämaalaki hyväksyttiin 1991 (62/1991, voimaan 1.2.1991). Sitä on muutettu 2 pykälän osalta 1996 (1104/1996, voimaan 1.1.1997), jolloin lisättiin vaatimus ottaa huomioon luonnonsuojelulaki (1096/1996) lupa-asioiden osalta. Erämaalaila perustettiin 12 erämaa-alueita eri puolille Lappia. Käsivarren erämaa-alueen laajuus on lain perusteella 221 000 ha.

Liisa Kajala ja Teppo Loikkanen ovat tehneet teoksen *Käsivarren erämaa-alueen luonto ja käyttö* (Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A nro 123. julkaisuvuosi 2000. 194 s. 100 mk. ISSN 1235-6549). Siinä on liitteenä Käsivarren kasvillisuuskartta ja Käsivarren saamenkielinen nimistökartta.

Tässä on tiivistelmä: “*Enontekiön luoteisosassa sijaitseva Käsivarren erämaa on Suomen toiseksi suurin lakisääteinen erämaa-alue, pinta-alaltaan 218 400 hehtaaria. Erämaa liittyy koillisessa Reisan kansallispuistoon Norjassa ja etelässä Lätäsenon-Hietajoen soidensuojelualueeseen.*

Käsivarren erämaa sijaitsee mäntyrajan pohjoispuolella ja on suurimmaksi osaksi puutonta paljakkaa. Alueen suurimmat jokilaaksot ovat noin 600 metriin tunturikoivun ja pajun verhoamia. Kaikki Suomen yli 1 000 metriset tunturit lukuun ottamatta Saanaa sijaitsevat erämaan pohjoisosassa. Tällä Suomen arktisimmalla ja paikoitellen kalkkirikkaalla alueella esiintyy useita uhanalaisia kasvi- ja eläinlajeja, lukuisia rautujärviä sekä hyviä harjus- ja taimenvesiä. Erämaassa on useita geologisesti mielenkiintoisia jääkauden aikaansaamia muodostumia. Järviä on paljon. Alueen arkeologiaa on tutkittu vähän ja siksi irtolöytöjä on tehty niukasti. Seitoja on paikannettu.

Käsivarren alkuperäinen paikannimistö on saamenkielinen. Käsivarressa jatkuu

saamelaisten paimentolaiselämä kaikkein pisimpään, aina 1960-luvulle. Nykyisin erämaa kuuluu kokonaan Käsivarren paliskunnan laidunalueeseen muodostaen siitä noin 40 %. Alueen kaikki poronhoitajat ovat saamelaisia. Erämaassa laiduntaa noin 5 000 - 7 000 poroa.

Käsivarren erämaassa vierailee vuosittain lähes 6 000 luontomatkailijaa viipyen maastossa noin 25 000 kävijävuorokautta. Suurin osa kävijöistä on eräretkeilijöitä jotka hiihtävät tai patikoivat. Kalastus on suosittua. Kävijämäärät ovat olleet pitkään kasvussa.

Metsähallitus huoltaa alueella noin 30 tupaa, 50 km Kalotti vaellusreittiä, 85 km valtakunnallisia moottorikelkkauria ja 60 km talviaikaisia risureittejä sekä kolmea siltaa. Muilla viranomaisilla on erämaassa yhdeksän partiomajaa. Poro- ja luontaiselinkeinotukikohtia on 30, joista osa sijaitsee Raittijärven erämaakylässä.“